

Vårt mest dyrebare

Etter terroraksjonen den 11. september 2001 uttalte kloke Arne Næss: «Onde mennesker kan man overse. Men riktig onde mennesker må man umiddelbart få i tale.»

I årene etter dette har vi vært vitne til at ondskapens omdreininger bryter alle moralske og menneskeverdige grenser, og at det blir stadig vanskeligere å få terroristene i tale. I en opplyst verden snart anno 2015 er vi preget av målrettet råskap i ukontrollert utvikling, samtidig som vår skjøre verden sliter med mangel på kommunikasjon, samtale og dialog. Råskapen retter seg mer og mer mot vårt mest dyrebare: barna og barnas forankring i kulturarven.

Jeg kan ikke understreke nok at målrettet angrep mot mennesker - og særlig barn og unge - er aller verst. Terroristene vil utslette det mest dyrebare vi har investert i for framtiden. At barna og ungdommen skaffer seg kunnskap og viten gjør dem åpenbart mer truende for dem som bare tenker ondt. Kunnskap og viten er ikke bare faktakunnskap, men også utvikling og styrking av menneskeverdet, videreføring av historien og forankring i den tryggheten som ligger i identitet og tilhørighet. Når menneskeverdet foraktes, og historien og kulturarven ødelegges og tilintetgjøres, står vår sivilisasjon i fare.

Som leder av den norske UNESCO-kommisjonen får jeg ofte spørsmålet: hva kan vi gjøre - og hva gjøres - for å redde kulturarven? Svaret er at vi gjør ganske mye, men kan gjøre mer. UNESCO jobber for å spre budskapet om at alle folks kulturarv er like viktig, og den skal behandles med respekt og verdighet. Ødeleggelse av fysiske og immaterielle kulturminner er ødeleggelse av menneskenes forankring og livsgrunnlag.

Professor Bertrand Badie ved Institute d'Etudes Politique de Paris hevdet på en UNESCO-konferanse tidligere i år at politikerne bruker kulturarv som kampsak, noe som strider imot prinsippet om en felles kulturarv. Dette fører til at andres kulturarv blir et viktig mål for angrep og ødeleggelse i konflikter. Her er en uhyre viktig balansegang mellom nasjonalisme og et syn på kulturarv som del av verdensarvens premisser om respekt og verdighet.

UNESCO har en handlingsplan både for Syria og Irak. FNs Sikkerhetsråd har i år vedtatt en resolusjon om vern av kulturarven i Syria, og kommer sannsynligvis til å gjøre det samme overfor Irak. Som oppfølging av disse handlingsplanene er det satt i gang kurs og opplæring: «Førstehjelp for kulturarven i Syria», fulgt opp av diverse møter med lokale ledere, antikvitethandlere, politi, tollere og andre med strategiske posisjoner. Norge støtter dette arbeidet.

Norge har tidligere ratifisert viktige UNESCO-konvensjoner angående vern av kulturarven. Ikke minst konvensjonen av 1954 angående fare for ødeleggelser ved væpnet konflikt, som Norge ratifiserte i 1961. Men virkemidlene er ikke kraftige nok. Derfor ble det foreslått en tilleggsprotokoll i 1999 som Norge enda ikke har ratifisert. Her er det nye elementer som vil gi en forsterket beskyttelse og som åpner for sanksjoner ved brudd på konvensjonen. Det åpnes også her for å reagere i interne konflikter, noe som skjer i økende grad i dag. Vi ser at angrep på kulturarven gjøres bevisst for å ydmyke og frarøve identiteten til visse etniske grupper.

Hittil har 67 stater sluttet seg til denne tilleggsprotokollen, men ikke Norge. Det er et håp om at det kan skje i 2015. For selv om FN-organisasjonene generelt, og UNESCO spesielt, går fram med fredelige og demokratiske virkemidler, er det større makt og styrke bak aksjoner og sanksjoner dersom så mange stater som mulig slutter seg til. Da blir verdien av slike tiltak mer universell, og da er det flere land som kan formidle hvor viktig verdensarven er, og som kan støtte opp om det globale arbeidet som gjøres.

Vi har nylig hyllet og verdsatt Malala: den unge jenta som ikke ville dø fordi hun utdannet seg, og som nå er et symbol for barn og unge i hele verden. Å gi ungdommen utdanning er å gi dem kunnskap både om eget land og egen kulturarv og historie, og om andre land og den verdifulle verdensarven.

Håpet for det nye året må være at flere og flere land og grupper innser hvor viktig kunnskap er, og hvor viktig det er at det både finnes gode lærere som kan kvalitetssikre kunnskapen, og at det finnes et kulturforankret innhold for kunnskapsformidlingen. Da trengs både Norges tilslutning til sterkest mulig fredelige virkemidler og vår alles bevissthet og årvåkenhet når det handler om angrep på det mest verdifulle vi har. Godt nytt kunnskapsår!